

Η γενοκτονία των Ποντίων (1916-23) με περισσότερους από 350.000 νεκρούς αποτελεί τη δεύτερη μεγάλη γενοκτονία του αιώνα μας.

Η γενοκτονία ως όρος διαμορφώθηκε κυρίως στη δίκη της Νυρεμβέργης, όπου δικάστηκε η ηγεσία των ναζιστών εγκληματιών πολέμου. Ως νομική έννοια διατυπώθηκε από το διεθνές δίκαιο στις 09.12.1948 με τη σύμβαση της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αποτελεί το βαρύτερο έγκλημα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, για το οποίο μάλιστα δεν υπάρχει παραγραφή.

Ο ποντιακός ελληνισμός, από την πτώση της αυτοκρατορίας της Τραπεζούντας (1461) γνώρισε συνεχείς διωγμούς, σφαγές και ξεριζωμούς και προσπάθειες για το βίαιο εξισλαμισμό και εκτουρκισμό του, με αποκορύφωμα τη συστηματική και μεθοδευμένη εξόντωση-γενοκτονία του αιώνα μας.

Η συστηματική εξόντωση των Ποντίων, όπως και των γειτόνων τους Αρμενίων, υπήρξε προσχεδιασμένο έγκλημα. Η απόφαση για την εξόντωσή τους πάρθηκε από τους Νεότουρκους το 1911, εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια του Α' παγκοσμίου πολέμου και ολοκληρώθηκε από το Μουσταφά Κεμάλ (1919-23).

Με την επανάσταση του 1908 οι Νεότουρκοι, με επικεφαλής τον Εμβέρ πασά, τον Ταλαάτ κ.ά. επικρατούν στην αυτοκρατορία και σταδιακά αποκαλύπτουν το πραγματικό τους πρόσωπο. Στόχος τους υπήρξε η μετατροπή της πολυεθνικής οθωμανικής αυτοκρατορίας σε εθνικό τουρκικό κράτος με την εξόντωση και τον εκτουρκισμό των άλλων λαών.

Η έναρξη του Α' παγκοσμίου πολέμου, στον οποίο η Τουρκία συμπαρατάσσεται με τις Κεντρικές Δυνάμεις, παρέχει την αφορμή στους Τούρκους να δράσουν δίχως προσχήματα, να αποβάλλουν κάθε προσωπείο.

Κατά τον Α. Παπαδόπουλο, το 1914 «προεγράφη υπό της νεοτουρκικής κυβερνήσεως ο ελληνικός πληθυσμός της Αμισού, αλλά και της όλης περιφέρειας. Σημειωτέον δε ότι ο πυκνότερος και πολυπληθέστερος ελληνικός του Πόντου πληθυσμός υπήρχεν εις την επαρχίαν αυτήν ανερχόμενος εις 153.000» Οι διωγμοί άρχισαν και στην περιοχή της Αμισού με τον εμπορικό αποκλεισμό των Ελλήνων. Ταυτόχρονα προκηρύξεις και συνθήματα απειλητικά εμφανίστηκαν στους τοίχους του κέντρου της πόλεως. Κατά τον ίδιο συγγραφέα «εν περιλήψει οι προκηρύξεις έγραφαν. Φύγετε απεδώ, άπιστοι Έλληνες. Θα σας σφάξωμεν. Θα σας εξολοθρεύσωμεν μέχρι ενός».

Οι διωγμοί των Ελλήνων του Πόντου συνεχίστηκαν με τα εργατικά τάγματα, τα διαβόητα «αμελέ ταμπουρού», στα οποία κατέταξαν όλους τους χριστιανούς στρατιώτες μεταφέροντάς τους «εις τα μετόπισθεν δι' ευνοήτους λόγους. Οι δυστυχείς χριστιανοί, πάσης τάξεως, στρατολογούμενοι εστέλλοντο» στις περιφέρειες του Πακίρ Μαντέν, του Οσμανιέ (Αργανα Μαντέν) και σε όλη τη διαδρομή της οδού Χαρπούτ-Ντιαρμπακίρ «δια να εργασθούν υπό την επίβλεψιν κτηνωδών τσαούσηδων, επί 18 ώρας το ημερονύκτιον, δια να

θραύουν λίθους προωρισμένους δια την οδοποιάν ευρείας λεωφόρου μέχρι των Συριακών συνόρων» (Γ. Κ. Βαλαβάνης). «Μέσα στην άγρια χειμωιά, επάνω στα βουνά της Ζύγανας και του Κοπτάγστη σιδηροδρομική γραμμή του Ερζερούμ και ολούθε στην ύπαιθρο χώρα νέα παιδιά και ώριμοι άντρες, το ίδιο σκελετοί, κουρελιασμένοι, σέρνονταν σαν φαντάσματα, αγκομαχούσαν με την ψυχή στα δόντια..» (Δ. Ψαθάς). Τα αμελέ ταμπουρού «δικαίως επωνομάσθηκαν υπό των χριστιανών Τάγματα Θανάτου. Υπό αφόρητον ψύχος και χιόνα και υπό τον καυστικώτατον ήλιον, άνευ θρεπτικής και επαρκούς τροφής, διαρκώς πιεζόμενοι και ραβδιζόμενοι, εξαντλούντο και μετεβάλλοντο εις φαντάσματα ένεκα της εκ της ατροφίας εξαντλήσεως». (Γ. Κ. Βαλαβάνης).

Ταυτοχρόνως σχεδόν με τα εργατικά τάγματα, οι Τούρκοι έθεσαν σε εφαρμογή και τους μαζικούς εκτοπισμούς των Ελλήνων κατοίκων του Ευξείνου, ιδίως εκείνων που κατοικούσαν στα παράλια. Η απομάκρυνση των ελληνικής καταγωγής πολιτών του οθωμανικού κράτους απ' τις πατρογονικές τους εστίες δεν αποτέλεσε απλώς ένα μέτρο επιβαλλόμενο εν καιρώ πολέμου. Ο πόλεμος εν προκειμένω υπήρξε απλώς πρόσχημα για να εφαρμοσθούν τα εθνικιστικά σχέδια των Τούρκων, μέσα στα πλαίσια του προγράμματος «η Τουρκία για τους Τούρκους» (Γ. Κ. Βαλαβάνης).

«.. Εκ των 25.000 εξορισθέντων της επαρχίας Νεοκαισαρείας, εκ μεν των χωρικών εσώθησαν μόλις 6% και ούτοι συντετριμμένοι ως ναυαγοί της σατανικής τουρκικής θηριωδίας, εκ δε των κατοίκων των πόλεων 35% ρακένδυτοι και κατεσυληκότες, ζωντανά μαρτύρια της τουρκικής βαρβαρότητας... Η επαρχία Κολωνίας εξ ολοκλήρου κατεστράφη, όλα τα χωριά αυτής ηρημώθησαν, ελάχιστοι ομογενείς σώζονται εν Νικοπόλει... Η επαρχία Χαλδείας-Κερασούντος...είχε...ολικόν πληθυσμόν 167.450. Εκ τούτων 45.000 περίπου εξηνηγκάσθησαν κατά τον χρόνον της ανακατοχής να καταφύγωσιν εις Ρωσίας, άνω δε των 90.000 μετετοπίσθησαν και εξορίσθησαν εις τα βάθη της Μ. Ασίας. Εκ των εξορισθέντων 80% απέθανον εκ πείνης, εκ των διωγμών, των δεινοπαθημάτων και των δαρμών. Εκ των 72 ελληνικών χωρίων του τμήματος Κερασούντος ουδέν σώζεται.». Παρόμοιες στατιστικές δίνονται και για άλλες περιοχές του Πόντου.

Στις 19 Μαΐου 1919, αρχίζει η δεύτερη και σκληρότερη φάση της Ποντιακής γενοκτονίας. Ο Μουσταφά Κεμάλ αποβιβάζεται στη Σαμψούντα ως απεσταλμένος της οθωμανικής κυβερνήσεως, με την ιδιότητα του επιθεωρητή της Nasihye Komisyonu, δηλαδή της «Παραινετικής Επιτροπής». Ο Κεμάλ ανέλαβε να αποκαταστήσει την τάξη στην περιοχή του Πόντου όπου, κατά την αναφορά του Άγγλου φρούραρχου στη Σαμψούντα, τα ελληνικά χωριά δέχονταν συνεχώς επιθέσεις από τις τουρκικές συμμορίες. Άρχισε, όμως, από τη Σαμψούντα ένα εγκληματικό έργο, αντίθετο με την αποστολή του.

Με τη βοήθεια μελών του νεοτουρκικού κομιτάτου συγκροτεί μυστική οργάνωση, τη Mutafai Milliye, κηρύσσει το μίσος εναντίον των Ελλήνων και σχεδιάζει την ολοκλήρωση της εξόντωσης του ποντιακού ελληνισμού που ξεκίνησαν οι προκάτοχοί του Νεότουρκοι, το 1916. Αυτό που δεν πέτυχε το σουλτανικό καθεστώς στους πέντε αιώνες της τυραννικής διοικήσεώς του, να εξοντώσει δηλαδή τον ελληνισμό του Πόντου και της Ιωνίας, το πέτυχε μέσα σε λίγα χρόνια με τους τσέτες του ο Κεμάλ.

Μέλος της κεμαλικής οργάνωσης Mutafai Milliye ήταν ο Τοπάλ Οσμάν, γνωστός στην

ιστορία ως ο μεγαλύτερος δήμιος των Ελλήνων του Πόντου. Για την εγκληματική δράση του γράφει ο Γ. Βαλαβάνης στο βιβλίο του Σύγχρονος Γενική Ιστορία του Πόντου «... τα θύματα του Οσμάν αγά και των τσέτηδών του εις τον Πόντον και τα εσωτερικά μέχρι του Βαλή-Κεσέρ υπολογίζονται σε 70 περίπου χιλιάδες».

Ο Μουσταφά Κεμάλ, αναδεικνύοντας τον Τοπάλ Οσμάν γενικό αντιπρόσωπό του στην παραλιακή ζώνη του Πόντου, με απεριόριστο δικαίωμα ζωής και θανάτου πάνω στους Πόντιους, υπήρξε ο ηθικός αυτουργός των απεριγράπτων εγκλημάτων του συνεργάτη του. Επιπλέον, ήταν ο μεγάλος «κλεπταποδόχος», έχοντας την επικαρπία των λεηλασιών του αιμοβόρου φίλου του, γιατί ο Οσμάν αγάς του έστελνε κάθε τόσο στην Άγκυρα ολόκληρα φορτία νομίσματα και χρυσαφικά που άρπαζε από τους πλούσιους Πόντιους των πόλεων και των χωριών.

Η δεύτερη φάση της εξόντωσης των Ελλήνων του Πόντου εν πολλοίς συνετελέσθη από την οργάνωση Mutafai Milliye, που ιδρύθηκε από τον Κεμάλ και πλαισιώθηκε από μέλη του νεοτουρκικού κομιτάτου και τσέτες. Μέλος της οργάνωσης αυτής ήταν και ο διαβόητος Τοπάλ Οσμάν, τα θύματα του οποίου ο Γ. Κ. Βαλαβάνης υπολογίζει σε 70.000.

Στην Κερασούντα ο Τοπάλ Οσμάν εξόντωσε τους προύχοντες της πόλης. Στις 13 Σεπτεμβρίου του 1920, «εξαπελύθησαν ανά τας Ελληνικάς συνοικίας τα αιμοβόρα και βάρβαρα αποσπάσματα του Τοπάλ Οσμάν και άρχισαν να παραβιάζουν τας θύρας των οικιών και να συλλαμβάνουν δια της βίας όλους τους άνδρας, που ήσαν άνω των 15 ετών.. σχολεία, εκκλησίου, ξενοδοχεία εγέμισαν μέχρι των πρωινών ωρών... με την πρόφασιν ότι θα εκτοπισθώσιν, ενώ έξω από την Κερασούντα εις το Καγιά Τιπί, οπόθεν θα επερνούσαν, περιμεναν 500 Τσετέδες έτοιμοι να τους εκτελέσουν (Ι. Παπαδόπουλος). Τους Έλληνες Κερασούντιους, ωστόσο, έσωσε την τελευταία στιγμή σε κείνη την περίσταση ο Τούρκος πρόκριτος Κιατίπ Αχμέτ, Κερασούντιος Τούρκος, που πήγε στα διπλανά τουρκικά χωριά Σαρβάν και Πάρτσα, συγκέντρωσε 300 ενόπλους και ύστερα κατευθύνθηκε στο ξενοδοχείο Belle Vue, το αρχηγείο του Τοπάλ Οσμάν, και με την απειλή των όπλων τον έπεισε να αφήσει ελεύθερους τους συλληφθέντες (Ι. Παπαδόπουλος).

Τα «κατορθώματα» όμως του Τοπάλ Οσμάν συνεχίστηκαν και έξω από την περιφέρεια Κερασούντος, ενώ το «παράδειγμά» του ζήλησαν και άλλοι. Ιδιαίτερα υπέφερε η περιοχή Αμισού-Πάφρας. Σε διαμαρτυρία του Οικουμενικού Πατριαρχείου προς την Κοινωνία των Εθνών στις 26 Νοεμβρίου του 1921, αναφέρονταν χαρακτηριστικά τα εξής: «.. Πάντες οι Έλληνες από 15 μέχρις 70 ετών εξετοπίσθησαν εις Βαν Βιτλίσ, Διαρβεκήρ, Ερζερούμ και Μαμουρέτ –ουλ- -Αζίζ και μάλιστα υπό περιστάσεις, αι οποίαι επέφεραν τον θάνατον εις τους περισσότερους εξ αυτών.. караβάνια Ελλήνων εξορισθέντων κατά χιλιάδες απεδεκατίσθησαν υπό των συνοδών των. Χιλιάδες εξ' αυτών εφονεύθησαν πλησίον του Καβάκ, εις Τσιουμπούς Χαν, εις Τσακαλή. Επτά ιερείς της περιφέρειας Πάφρας σταυρώθησαν. Ο ιερεύς του χωριού Τέπετσηκ υπέστη την ίδιαν τύχην. Ο επίσκοπος Ζήλων Ευθύμιος απέθανεν εις τας φυλακάς εν Αμασεια κατ' άλλους δηλητηριασθείς...».

Ματαιώς το Πατριαρχείο, με νέα ανακοινωθέντα του, επανήλθε στο ίδιο θέμα, όπως αυτό της 21 Δεκεμβρίου του 1921- οι θηριωδίες συνεχίζονταν. Η επικράτηση του Κεμάλ εδραιώθηκε με την ίδρυση σε πολλές πόλεις των διαβόητων «εκτάκτων δικαστηρίων

ανεξαρτησίας», τα οποία με συνοπτικές διαδικασίες δίκασαν αναπολόγητους εκατοντάδες Έλληνες, την πνευματική, οικονομική και κοινωνική ηγεσία του ποντιακού Ελληνισμού.

Άπειρες είναι οι εκθέσεις στα ανέκδοτα αρχεία του υπουργείου των Εξωτερικών για την γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου. Υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 350.000 βρήκαν το θάνατο από τους Νεότουρκους Κεμαλικούς. Βουνά και χαράδρες γέμισαν από τα πτώματα των αθώων θυμάτων της τουρκικής θηριωδίας.